

Byggmaterialindustriernas svar till Kommittén för modernare byggregler del två – miljöpåverkan

TACK för att vi i Byggmaterialindustrierna får ta del av och utgöra kompetens- och informationsforum i arbetet med de nya modernare byggreglerna. Nedan följer en sammanfattning av våra svar till det senaste referensgruppsmötets frågor.

Byggmaterialindustrierna är en branschförening för Sveriges byggmaterialföretag och har cirka 1000 medlemmar som sysselsätter drygt 60 000 personer. Vi utvecklar och levererar byggmateriallösningar.

Valet av byggmaterial och materialets funktion är avgörande för ett hållbart byggande och Boverkets byggregler ett mycket viktigt styrverktyg. Byggmaterial ska du välja med information från rätt källa baserat på vetenskapligt resultat. Principen rätt material på rätt plats för rätt tid bygger långsiktigt hållbara byggnader och anläggningar.

Tillgång till information (t ex information om ämnesinnehåll)

- Har aktörerna den information som behövs för att kunna bedöma miljöpåverkan av olika alternativ i ett byggprojekt?

Informationen finns men inte väl strukturerad eller i ett tillgängligt flöde

Det finns en rad viktiga informationsbärare idag enligt redogörelse nedan. Men informationen är övergripande svårtillgänglig. Den är strukturerad på olika sätt i olika system eller dokument. Det gäller så väl faktamässigt som beslutsmässigt som faktiskt också kunskapsmässigt. Ett exempel på informationsbristen kan visa sig i att man tar felaktiga beslut på byggplatsen, så kallade LPP-beslut Löses På Plats och att man byter ut material utan kunskap om effekten det för med sig för materialkombinationen.

Viktiga dokument:

- **Byggvarudeklaration (BVD) och numer eBVD1.0 (2015)**

Byggvarudeklarationen är en branschstandard, en överenskommelse i byggbranschen utan att vara en faktisk "standard", sedan 25 år tillbaka och det tidigare Kretsloppsrådets arbete. Ett frivilligt egendeklarationssystem för miljöinformation. Byggvarudeklarationen är en branschrekommendation och redovisar i sin nya utformning, eBVD, förutom innehåll även råvarors ursprung, transporter, LCA-data, säkerhetsdatablad, EPD-information med mera. De flesta byggmaterialleverantörer har en Byggvarudeklaration även om den är frivillig. Sedan 2016 erbjuder Byggmaterialindustrierna ett digitalt verktyg, eBVD-systemet, för att hämta och lämna byggvarudeklarationer på ett ställe och fram för allt digitalisera Byggvarudeklarationen för att underlätta flödet framöver.

- **Säkerhetsdatablad**

Informationen är ett lagkrav för kemiska produkter och avser egendeklaration av innehåll av farliga ämnen. Säkerhetsdatabladet har fokus på ämnens påverkan på människa och miljö samt förebyggande åtgärder.

- **EPD**

European Product Declaration EPD är en frivillig standard. Den granskas av tredjepart och följer europeisk standard. EPD:n är livscykelbaserad och redovisar miljöpåverkan från en byggprodukt (eller byggdel alternativt en byggnad) för 7 olika miljöpåverkansfaktorer.

• **Var finns informationsglappen?**

Informationen i nuvarande system och dokumentation behöver utformas och struktureras bättre både vad gäller innehåll och data och bli mer integrerad i vartannat. I dagsläget tar inget system hänsyn till aspekten cirkulär ekonomi och möjligheten till återvinning i den utsträckning som framtiden kräver. Informationen efterfrågas inte i så stor utsträckning av användare/mottagare; vilket leder till bristande information i dag - men vi är säkra på att efterfrågan kommer att både öka och se annorlunda ut framöver.

Positivt med aspekten cirkulär ekonomi mot framtiden

Byggmaterialindustrierna ser mycket positivt på att man för in begreppet cirkulär ekonomi från byggnadsplanering till materialval, byggprocess, förvaltning och återanvändning och avfallshantering. Produkter och material med lång livslängd och med möjligheten att återanvända eller återvinna byggnadsdelar blir intressant och vi börjar äntligen se byggnation ur ett livscykelperspektiv. Exempel på aspekter relevanta för bedömning av material med möjlighet till återanvändning/återvinning:

- Livslängd, t.ex. beroende på exponering
- Behov av utbyte/underhåll under angiven livslängd
- Design för flexibel användning (=byggnadsverket)

En riskfri miljö mer relevant än helt fri från fara eller gifter

I dag talar man ofta om giftfritt och giftfria miljöer. Vi anser att man bör skilja på fara och risk. I dagens informationskrav pratar man mycket om faran men det är risken som borde lyftas fram. Ett ämne kan vara farligt vid förtäring men sannolikheten för att en byggprodukt kommer att utgöra föda är liten och därför borde det kommuniceras annorlunda och tydliggöras bättre. Dagens fokus kan innebära att man felaktigt styr mot utfasning av ämnen som är positiva ur aspekten cirkulär ekonomi; det vill säga som gör så att byggnadsdelar får längre livslängd, kräver mindre utbyten och underhåll samt kan återvinnas eller återanvändas.

Hur kan staten underlätta informationen?

- Staten kan bidra till en förenkling och ställa krav på *en* deklARATION, eBVD, förankrad och förädlad av branschen. Dessutom med en plats att lämna informationen på och en att hämta den ur. Det borgar för kvalitetssäkring och rätt data.
- Staten kan införa informationskrav där även aspekten cirkulär ekonomi beaktas
- Staten kan i sitt kravställande utgå från risk istället för fara.
- EPD:er för byggprodukter finns idag med begränsad tillgång. Staten kan driva på utvecklingen och underlätta såväl hantering som ekonomi.

Parallella standarder och system

Är det ett problem att det finns flera olika system för byggvarudeklARATIONER, miljöbedömning av byggprodukter och miljöcertifiering av byggnader?

Byggmaterialindustrin anser att det är ett stort problem. Det är ett problem om de som beställer bedömningarna från bedömningssystemen inte förstår vad de köper. Det är ett lika stort problem att kriterierna i bedömningsverktygen är olika, bedömer samma produkt olika och ibland till och med ger olika bedömning inom samma system om det är olika personer som utför bedömningen. Staten kan stödja systemen genom att främja seriösa aktörer och agera mot oseriösa, t.ex. genom ökad tillsyn. Det är mycket viktigt att kriterierna i systemen har vetenskaplig förankring. Vi ska styra mot kravställning baserat på funktion men inte detaljstyra med "färdiga lösningar" eller varumärkestämplor.

En branschgemensamt överenskommen ByggvarudeklARATION

Olika former av byggvarudeklARATIONER finns egentligen inte. Det finns ett gemensamt överenskommet innehåll i branschen i senaste formatet av ByggvarudeklARATIONEN och det är eBVD 1.0 (2015). Sedan har branschen försökt stimulera digitalisering av formatet och då finns eBVD-systemet där företagen lägger in sina deklARATIONER. Det måste man uppsättnings- och underhållsmässigt ta betalt för och det ger i sig affärer och har lett till att andra leverantörer också börjat upprätta system för byggvarudeklARATIONER som inte alltid går att hämta fritt och kan bli ett problem då själva vitsen med att lägga in dem och ta ut dem i ett system; garanterar kvalitén och versionerna.

Det är också svårt för aktörerna att förstå syfte och nytta med så många miljöcertifieringssystem och det är så gott som omöjligt att vara insatt i den stora floran av krav som ställs i de olika systemen. Marknaden efterfrågar "enkla" system vilket har lett till att bedömningssystem (t ex Byggvarubedömningen, Sunda Hus) och andra konsulter erbjuder tjänster för bedömning/förenkling av informationen. Detta innebär en tidskrävande och kostnadsdrivande hantering för företagen och ibland också ett kvalitetsproblem.

Kan staten underlätta för marknadens aktörer på något sätt?

För att göra informationen mer lättillgänglig borde staten utreda möjligheten att leverantörer kan lämna all information i en deklARATION, digitalt i eBVD. Det medför lägre kostnader för hantering hos både leverantörer och mottagare och minskar de resursdrivande fördyrande konsulttjänsterna för tolkning/bedömning av byggprodukter. Det skulle också förenkla digital hantering och överflyttning av data från produktionskedet in i förvaltningskedet vilket behövs för återvinning eller återanvändning av byggnadsdelar.

Vägledningar till hjälp för val av rätt miljöprestanda och produkt

- Staten kan vägleda i form av att ställa informationskrav baserat på ett (eller kanske två) system för deklARATION, t.ex. e-BVD och/eller EPD och hjälpa aktörerna att prioritera och utveckla systemen och ta fram vägledningar och verktyg.
- Staten kan stödja systemen genom att främja seriösa aktörer och agera mot oseriösa. Det måste tydliggöras att deklarerade data ska vara styrkta. Staten bör också öka tillsynen. Oseriös marknadsföring i form av "tillrättalagda" deklARATIONer och felaktiga påstående förekommer i stor omfattning idag vilket missgynnar de seriösa aktörerna.
- Staten ska basera sina krav på funktion; men inte detaljstyra med "färdiga lösningar". Information ska vara vetenskapligt baserad och inte baseras på tyckande.

Spårbarhet i tid och rum

Hur vet vi vilka byggprodukter som finns var?

Det vet vi inte i dag för vi har inget bra systemstöd för hanteringen och bygg-Sverige arbetar uppdelat i sektorer. Planering/projektering, materialval, byggskede, överlämning, förvaltning och så rivning med många svaga länkar mellan sektorerna. Det är ej heller möjligt utan digitalisering som när den blir utvecklad kommer att stödja byggbranschen att arbeta mer integrerat. Möjligheter med information i materialet självt, IoT, kommer öka spårbarheten.

GTIN – en möjlig gemensam identifikator för byggmaterialprodukter

Är det ett problem med olika artikelnummer? Ja, det finns i dag flera olika sätt att identifiera produkter och man gör det på olika sätt för olika behov. En förutsättning för digital hantering är att informationen struktureras, hanteras och "flyttas" på ett standardiserat sätt i byggprocessen och sedan vidare över i förvaltnings- och slutskede.

Kan staten göra något för att förbättra spårbarheten?

Vi har redan eBVD och andra system för hantering av information. Utvecklingen kommer ta fasta på information för hela livscykeln men ansvaret måste säkerställas för kvalitet av

informationen, sekretessen av datat samt drift och uppdatering av systemen så att kvalitet och långsiktighet säkerställs. Här kan staten möjliggöra genom att stödja utveckling och drift av kvalitetssäkrade system. Den information som lagras måste vara transparent och vetenskapligt grundad. Staten ska underlätta hanteringen men inte styra i detalj

Hinder för resurseffektivitet i materialhanteringen, återvinning och återbruk.

Vilka hinder finns för att minska svinn, spill och avfall?

Egentligen inga men brist på fungerande system, kommunikation mellan byggbranschens aktörer (kunskapsöverföring och ansvar) som leder till felaktig hantering av material till exempel. Resurseffektivitet har inte heller varit en prioriterad fråga och saknar krav från myndigheter. Att få ekonomi i hanteringen är också en stor utmaning.

Hur fungerar tillsynen?

Det är bristfällig planering och logistik på byggarbetsplatserna och man kommer på för sent att man till exempel ska returnera byggpallar och inte slänga dem, eller återanvända material. Sortering för förbränning fungerar sannolikt men leder till att spill och avfall inte återanvänds eller återvinns högre upp i avfallstrappan.

Vilka är de största hindren för återbruk av byggvaror?

Att byggnaden inte ses som en helhet och att livscykeln inte beaktas. Vi behandlar idag miljöfrågan separerat från funktion, gestaltning och ekonomi. Det finns inga gemensamma system för hantering, ingen etablerad marknadsplats eller något logistiksystem för återanvändning eller återvinning.

Utöka informationen i eBVD

En allt mer ökande användning av material med lång livslängd som också möjliggör återvinning skulle förbättra resurseffektiviteten. Det utgör ett behov av faktabaserade deklARATIONER, en utökad eBVD till exempel.

Vad kan staten göra för att underlätta?

- Att i allt kravställande/styrning se till att byggnaden ses som en helhet och ur ett livscykelperspektiv och att egenskaper som är viktiga för cirkulär ekonomi beaktas.
- Skapa incitament för återvinning och återanvändning och system för att möjliggöra/lösa hinder som marknadsplats och logistik.
- Ställ krav på information om byggprodukters egenskaper; att den är vetenskapligt förankrad och att källfakta "följer med" från planering till byggnation in i förvaltningskedet samt att faktainnehållet är fullödigt och inte begränsat till enbart kemiskt innehåll. Överenskommen eBVD, Byggvarudeklarationen och digitalisering möjliggör ett beslutsstöd vid återanvändning och återvinning av byggnadsdelar.
- Staten kan underlätta genom tydliga regler och ta fram bra vägledningar
- Staten har också en roll som stor upphandlare, t.ex. kan man via Upphandlingsmyndigheten peka på egenskaper hos produkter som är bra för cirkulär ekonomi.

Digitalisering – en möjliggörare

Hur kan digitalisering användas för att underlätta arbetet med att minska användning och spridning av ämnen med farliga egenskaper?

Digitaliseringen är en förutsättning för att underlätta arbetet och verkligen möjliggöra effektivisering samt för att säkra datahantering och överföringen av information mellan olika discipliner och gäller för hela byggprocessen från planering till rivning/reovering

IoT och det digitala (obrutna!) flödet och digitaliseringen är viktig för systemens förmåga att hantera olika versioner av deklARATIONER och informationsunderlag. I deklARATIONERNA finns den information, lagar och regler kräver, men också sådan som branscherna önskar. Informationen kommer att kunna följas från planering – hantering – byggnation - förvaltning – återanvändning och den kan uppdateras över tid.

Hur kan digitalisering användas för att minska byggavfallet?

Digitalisering ökar möjligheten att effektivisera materialanvändningen genom att man:

- kan vara mer exakt vid beställning
- får möjlighet att tillvarata överblivna material och fortfarande ha kontroll på materialets prestanda, mängd, mått o.s.v.
- får kunskap om hur materialet ska hanteras på plats, vid uppsättning/montage

Kan digitalisering underlätta återbruk?

Ja eftersom man redan vid beställning och under förvaltningen kan kontrollera informationen om materialets förutsättningar, prestanda och återbruk.

Vilka hinder finns för ökad digitalisering i byggandet?

Omognad i branschen men också flera olika parallella initiativ som inte från början definieras för att kommunicera med varandra. Produkter och processer identifieras olika. Digitalisering kräver samverkan både i Sverige men också internationellt vilket är en utmaning. Standardisering är en viktig del samt möjligheten att ta kostnader för uppbyggnad av de system som krävs.

Behövs styrmedel för att främja utvecklingen?

Ja, branschen arbetar med lösningar och processer (se ovan). Staten kan underlätta genom att stödja utveckling och drift av gemensamma system och stödja system för spårbarhet).

Vad kan staten göra (mer)?

Staten kan göra en färdplan, identifiera hinder för genomförande och vad som ger effekt på både kort och lång sikt. Statens roll är tudelad; som upphandlare är staten viktig även för digitalisering och bör gå i branschen för hur upphandling bör gå till. De ska också se till att det publiceras korrekt information baserat på kunskap och fakta. (Robust LCA t-ex).

För frågor och mer information om dessa svar till Kommittén för Modernare BR:

Anneli Kouthoofd, vd Byggmaterialindustrierna, anneli@byggmaterialindustrierna.se